

Nest inspireret refleksionsguide for sfo'er

PPR

Maria Gabriela Goslar, konsulent

Stine Clasen, konsulent

Indledning

Refleksionsguiden er inspireret af det amerikanske skoleprogram Nest, hvor børn med og uden autisme undervises sammen på en måde, så de kan indgå i det samme klassefællesskab. Nest programmet er bygget op omkring et børne- og udviklingssyn, der hviler på, at alle børn udvikler sig bedst i fællesskaber, der understøtter deres behov for mestring, deltagelse og samhørighed med andre både i undervisningen og sfo'en

Formålet med guiden er at introducere temaer, som kan støtte de professionelle i at fastholde fokus på

det, der virker og samtidig være undersøgende på, hvordan eksisterende rammer og vilkår kan udnyttes optimalt i forhold til den konkrete børnegruppe.

Refleksionsguiden er et bidrag til det fællesskabskabende og inkluderende pædagogiske arbejde i sfo for at understøtte, at børn så vidt muligt kan gå i deres lokale skole på en måde, så de trives, lærer og udvikler sig.

Den metodiske ramme bygger på NEST tænkningens tretrinsmodel:

Tretrinsmodellen

Trin 3

Intensive, individuelle indsatser på baggrund af konsultation

Trin 2

Individuelt planlagte metoder som supplement til trin 1 metoder

Trin 1

Grundlæggende metoder til at understøtte alle elever i hele klassen/sfo'en

Refleksionsguiden kan anvendes i sin helhed, ligesom der kan udvælges temaer, der sættes særligt fokus på i en afgrænset periode, hvorefter der vælges et nyt fokus.

Temaerne i refleksionsguiden er:

- Overgang fra morgen sfo til undervisning
- Overgang fra undervisning til sfo
- Informationstavle
- Inderummets betydning
- Uderummets betydning
- Børnefællesskaber
- Afslutning på dagen og overgang til næste dag
- Samarbejdsstrukturer

Efter hvert tema følger forslag til:

- Refleksionsspørgsmål
- Handleguide
- Tjekliste

Overgang fra morgen sfo til undervisning

Mange børn starter deres skoledag i morgen sfo. Det har betydning for børnene, at de har en rolig og tryk stund, hvor energien til dagen kan samles. Det er samtidig en mulighed for at se børnene i øjnene, have tid til at høre lidt om, hvad der fylder hjemme og tale om stemninger fra skolen og sfo dagen før. Her kan der skabes rum til at knytte tættere bånd mellem børnene og til at styrke relationen mellem barn og voksen, da gruppen som regel er mindre end om eftermiddagen. Når undervisningen begynder, skal det overvejes, hvordan børnene kommer fra morgen sfo til en ny arena på en rolig og sammenhængende måde samtidig med, at de knyttes sammen med klassekammeraterne, der kommer hjemmefra.

Refleksionsguide til teamet

- Hvordan får vi fulgt op fra dagen før?
- Hvordan får vi talt med undervisningspersonalet inden første lektion?
- Hvordan får vi en rolig start på dagen?
- Hvordan sikres overgangen fra morgen sfo til undervisning

Handleguide til teamet

- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?

Tjekliste

- Har vi et samarbejde om opfølgning fra dagen før til i dag?
- Har vi et samarbejde om opfølgning fra morgensfo til underviser?
- Har vi en tydelig morgenrutine med fokus på en rolig start for alle børn?
- Har vi en tydelig og rolig overgang fra morgensfo til undervisning?

Overgang fra undervisning til sfo

Det første møde med sfo om eftermiddagen er typisk, hvor børnene krydses ind. Hvis børnene selv krydser ind, kan det let blive et sted med mange børn på én gang. Derfor er det en god investering, at der kommer en sfo medarbejder over i klassen de sidste 10 minutter af undervisningen. Læreren har gjort eleverne parate til at lytte, når sfo medarbejderen kommer ind i klassen. Det sikrer, at alle børn føler sig set, og at den voksne har mulighed for at registrere, om der er børn, der har brug for særlig opmærksomhed den dag. Der skal også være en tydelig struktur for overgangen fra undervisning til sfo og en overvejelse af, hvor mange børn der sendes afsted i sfo på én gang.

Hvis sfo ligger et andet sted end i klassen, skal det overvejes, hvordan børnene kommer fra det ene til andet sted, herunder hvor mange der går på én gang, hvordan de får deres tasker og tøj med i sfo og tydelig afmærket placering til tasker og overtøj. Det kan være helt ned til at få malet et omrids på gulvet, hvor skoene skal stå og billeder på garderoben, hvor jakke, handsker, hue og taske skal være. Når handlingerne automatiseres, frigiver det børnenes energi til leg og til at indgå i sociale relationer.

Refleksionsguide til teamet

- Hvordan krydser vi ind?
- Hvordan får vi informationer om aftaler (fra undervisning til sfo)?
- Hvordan markeres overgangen fra undervisning til sfo?
- Hvordan går børnene fra undervisning til sfo?
- Hvilke visuelle anvisninger har vi i garderoben?

Handleguide til teamet

- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?

Tjekliste

- Er der en voksen fra sfo til at krydse børnene ind i klassen?
- Er børnene gjort klar til at lytte til underviseren?
- Er der en tydelig struktur i overgangen mellem undervisning og sfo?
- Er der lavet gruppevis overgang til sfo?
- Er der visuelt anvist hvor tøj mm. skal være i sfo?

Informationstavle

Noget af det første, børnene vil orientere sig efter, er information om dagens aktiviteter og med hvilke børn og voksne. Derfor er det vigtigt, at informationstavlen placeres centralt. Her skal det overvejes, hvordan eventuelle ”trafikpropper” så vidt muligt kan undgås. Endvidere skal tavlen indeholde information om:

- Hvad skal/kan vi lave?
- Med hvem (børn og voksne)?
- I hvilket tidsrum?

Det er gavnligt med et visuelt overblik med billeder af aktiviteten, den voksne og børnene. Når børn og voksne ved, hvad de skal og med hvem, bliver det overskueligt og trygt. Denne information kan med fordel allerede introduceres i sidste del af undervisningstiden.

Børnene skal lære at bruge informationstavlen.

Refleksionsguide til teamet

- Er informationstavlen placeret det rigtige sted?
- Hvordan lærer vi børnene at bruge tavlen?
- Har vi billeder af aktiviteter, børn og voksne?
- Bruger alle børnene tavlen – hvorfor eller hvorfor ikke?

Handleguide til teamet

- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?

Tjekliste

- Er der en visuel informationstavle i sfo?
- Er der billeder af voksne?
- Er der billeder af børn?
- Er der billeder af aktivitet?
- Er der anvist hvor, med hvem og hvor længe?
- Har børnene lært at bruge tavlen af sfo-personalet?

Inderummets betydning

Når man træder ind i et lokale, skal der efter et ganske kort ophold kunne kodes i forhold til de funktioner, rummet inviterer til. Vi har en kropslig oplevelse af rummet, der kan give os behag eller ubehag - overblik eller kaos. Derfor skal rummet være let at overskue og afkode. Det er en særlig opgave at kode rummet, hvis det også anvendes til undervisning. Derfor bliver det vigtigt at samarbejde med undervisningspersonalet omkring indretningen.

Det kan være en hjælp at tage udgangspunkt i begreber som aktivt og passivt rod.

- Aktivt rod er materialer, der ligger fremme, fordi de skal anvendes i en planlagt aktivitet
- Passivt rod er materialer, der ikke har været anvendt et stykke tid

I arbejdet med aktivt og passivt rod kan anvendes en strategi med 3 kasser. Første kasse er beholde-kassen, anden kasse er overveje-kassen og tredje kasse er smide ud eller give til andre-kassen.

Et andet fokus er energibanerne i lokalet. Der skelnes mellem en lineær og en cirkulær energibane.

- Den lineære energibane er der, hvor der er en lige linje for eksempel ned mellem bordene, fra indgang- til udgangsdør med mere
- Den cirkulære energibane findes, hvor der er øer med borde og stole, planter ude i rummet, sofagrupper med mere

De roligere områder kan udnyttes til fordybelsesaktiviteter, hvor de mere lineære områder i højere grad kan udnyttes til bevægelsesaktiviteter.

Refleksionsguide til teamet

- Kan rummet tydeligt kodes, når man kommer ind?
- Kan der skelnes mellem undervisning og sfo?
- Understøtter energibanerne det, vi ønsker pædagogisk med lokalet?
- Hvem har ansvaret for aktivt og passivt rod?

Handleguide til teamet

Vælg én ting I vil have fokus på!

- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?

Tjekliste

- Er der sorteret i aktivt og passivt rod i en fastlagt plan?
- Er der fortaget pædagogiske greb i forhold til energibaner?
- Er børnene inddraget med "Rummets High Five"?
- Er der gjort tiltag til at skelne mellem undervisning og sfo i inventaret?

Uderummets betydning

Uderummet indeholder både et værested og et legested. Det er her, det sociale liv leves. Gennem øget pædagogisk fokus kan det brede børne fællesskab understøttes, da de fysiske rammer strækker sig ud såvel horisontalt som vertikalt og skaber et øget rum for at krydse spor og danne nye relationer.

En del af sfo bliver anvendt til fri leg udenfor. Her bliver aktiviteterne og uderummets funktioner afgørende for fællesskabets muligheder. Et klatrestativ kan invitere børn på tværs af alder og køn til et uformelt møde, der kan udvikle sig til tættere relationer og samhørighed. Buske og træer, der er samlet i en klynge, kan være et gemmested eller et sted, hvor der kan knyttes historier. Der kan være spor, der fletter mellem forskellige legezoner og på den måde inviterer til besøg i hinandens lege eller områder.

Anderledes er det med en vippe som kun kan anvendes af 2, en fodboldbane, der kun er for fodboldinteresserede, og et kort sjippetov til 1. Kan den voksne rammesætte aktiviteten så flere kan deltage? Hvor mange kan der være på en vippe? Kan fodbold blive til en ny leg for flere? Kan det korte sjippetov bindes sammen til flere, eller skal der inviteres til 'Kongens efterfølger'?

Overvej også alternative forslag som: Kan fodboldbanen for en stund blive en markedsplads for mudderkager og blomsterbuketter? Kan bålhytten blive et meditationsområde med hængekøjer? Ved at tænke i nye måder at anvende uderummet på, kan der skabes bånd mellem børn, som måske ellers ikke havde øje for hinanden. Det kan også understøtte, at der skabes deltagelsesmuligheder, hvor alle bidrager med hver sit til det store fællesskab.

Sfo medarbejderen kan ved hjælp af observationer i uderummet få en indsigt i, hvilke pædagogiske metoder og aktiviteter der skal anvendes for, at alle børn har deltagelsesmuligheder i sfo. Det kan være udeområdet skal gentænkes ved at skabe muligheder eller hindringer, eller at rammen for deltagelse skal sættes af personalet.

Forslag til plantegning med bevægelsesveje:

Sæt cirka 15 minutter af til at tegne en skitse over uderummet og sæt krydser, hvor der er børn. Marker børnenes typiske bevægelsesveje. På den måde kan der fås et overblik over, hvor børnene krydser spor og har mulighed for at deltage i hinandens fællesskaber. Det kan også give en ide om, hvor der kunne være brug for en pædagogisk understøttelse. Anvend fx følgende symboler:

Voksen:

Barn:

Bevægelse:

Refleksionsguide til teamet

- Hvilke zoner i uderummet har vi (plantegning)?
- Hvilke lege inviterer de forskellige zoner til?
- Er der zoner, hvor konflikter ofte opstår?
- Er der børn, der ikke deltager i aktiviteterne i uderummet?
- Er der noget, vi ønsker at udvikle på?

Handleguide til teamet

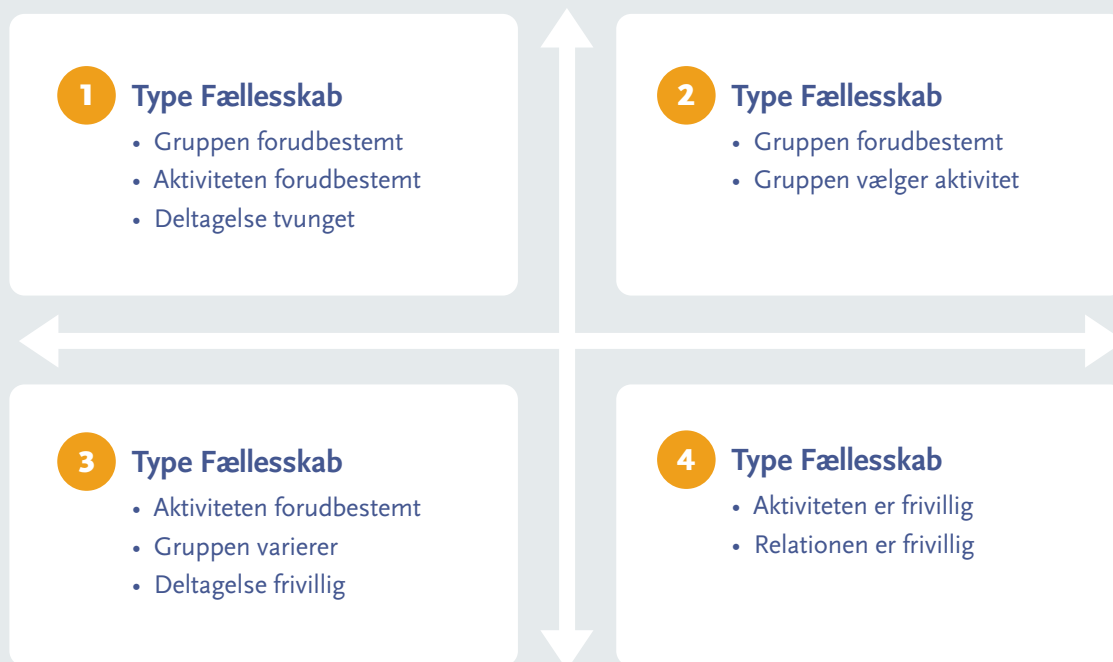
- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?
- Hvordan følger I op?

Tjekliste

- Er der lavet en skitse over børnenes bevægelsesveje?
- Er der foretaget observationer på konfliktzoner?
- Er der foretaget forandringer for at minimere konfliktzoner?
- Er der lavet pædagogiske tiltag til, at legene kan flettes ind i hinanden?
- Er der lavet observationer på, om der er børn, der ikke deltager i uderummet?
- Er der lavet pædagogiske tiltag til at åbne for deltagelsesmulighederne?

Børnefællesskaber

For at styrke børnefællesskabet kan man med fordel se på de fire typer af børnefællesskaber. Nogle børn har lettere end andre ved at deltage i leg og aktiviteter. De børn, der ikke har let adgang, kan understøttes i at udvikle kompetencer blandt andet ved at kunne afkode fællesskabet. Den frivillige aktivitet og frivillige relation kan være målet, men kan trænes ved at starte med en forudbestemt aktivitet i en forudbestemt gruppe. I en sfo vil der typisk være type 3 og type 4 fællesskaber. Det kan dog være en fordel at tænke såvel type 1 og 2 ind i situationer, hvor en børnegruppe har brug for en periode med trygheden i at vide, hvad de skal og med hvem.

SPIlprincipper

S **Samtidig interaktion:** Så mange som muligt af børnene er aktive på samme tid

P **Positiv indbyrdes afhængighed:** Børnene er nødt til at inddrage hinanden for at kunne gennemføre aktiviteten/legene

I **Individuelt ansvarlighed:** Hver enkelt bidrager med sin del af aktiviteten. Alle er aktive og ingen melder sig ud

L **Lige deltagelse:** Mulighederne for at være "på" er jævnt fordelt

For at understøtte det brede børnefællesskab, kan der også tages udgangspunkt i SPIl principperne. Når I har overvejet, hvordan aktiviteten kan indeholde alle SPIl principperne, er der større deltagelsesmuligheder for hele børnegruppen. Fx kan "Byen sover" blive en leg, hvor kun få får lov at deltage, ved at de samme børn prikkes. Hvis der skabes regler for, at alle skal prikkes på et tidspunkt i legen og de samme ikke må prikkes igen, har vi allerede tænkt SPIl principperne ind.

Refleksionsguide til teamet

- Hvilke fællesskaber rammesætter vi for i sfo i løbet af ugen?
- Og hvilke aktiviteter kobler vi på de forskellige fællesskaber?
- Hvordan kan vi skabe flere aktiviteter, der opfylder SPIL principperne?

Handleguide til teamet

- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?
- Hvordan følger I op?

Tjekliste

- Er der foretaget aktive valg af aktiviteter ud fra de 4 fællesskabstyper?
- Er der en fast struktur for de pædagogiske overvejelser ind i de 4 fællesskabstyper?
- Er der foretaget aktive valg af aktiviteter ud fra SPIL principperne?
- Er der en fast struktur for de pædagogiske overvejelser ind i SPIL principperne?

Afslutning på dagen og overgang til næste dag

Ligesom overgangen fra undervisning til sfo er vigtig, er det også gavnligt at få en struktur for afslutning på dagen, herunder at der siges farvel, og at en voksen får set hvert barn i øjnene, inden de går fra sfo. I den proces kan det også opfanges, om der har været konflikter, der eventuelt skal formidles videre til forældre eller klasselærer. Ofte kan afslutningen på sfo-dagen blive flydende, hvis barnet selv krydser sig ud. Skoledagens afslutning er et sted, hvor der skabes forpligtigelse ind i fællesskabet, ved at se personalet i øjnene og få et "Vi ses i morgen".

Refleksionsguide til teamet

- Hvordan sikrer vi, at alle får sagt farvel til et pædagogisk personale?
- Hvordan sikrer vi kommunikation til forældre og/eller lærere?

Handleguide til teamet

- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?
- Hvordan følger I op?

Tjekliste

- Er der en fast procedure for at få sagt farvel til alle børn?
- Er der en fast procedure for at sikre evt. kommunikation til underviserne til næste dag?
- Er der en fast procedure for at sikre hurtig kontakt til forældre om evt. konflikter eller nye tiltag?

Samarbejdsstrukturer

For at holde fokus på hele børnegruppens udvikling og mulighed for deltagelse, kræver det en god ramme for samarbejdet både sfo personalet imellem, sfo/underviser, sfo/forældre, sfo/ledelse og PPR mfl. Derfor er samarbejdet også tænkt som en rød tråd igennem hele refleksionsguiden.

Organiseringen mellem personalet i sfo har stor betydning for, om alle børn trives og føler et tilhørsforhold, da den danner ramme for de fællesskaber børnene deltager i. Derfor er hyppige kontaktflader mellem personalet vigtige. Det kunne være et ugentligt møde, hvor næste uge planlægges, og der udarbejdes en plan B i tilfælde af vejrforhold eller personalefravær. Derudover et dagligt 10 min. møde inden sfo start, hvor der tjekkes op på særlige aspekter i børnegruppen på dagen.

Refleksionsguide til teamet

- Hvornår har vi mulighed for at gå igennem refleksionsguiden?
- Hvornår arbejder vi med hvilke punkter?
- Hvordan får vi talt om hele børnegruppen?
- Hvordan får vi talt med forældregruppen om vores refleksioner og praksis omkring børnegruppen?

Handleguide til teamet

- Vælg én ting I vil have fokus på!
- Hvorfor netop dette?
- Hvad er første skridt?
- Hvem gør hvad?
- Hvordan følger I op?

Tjekliste

- Er der etableret en ramme for samarbejdet mellem undervisning og fritidsdelen?
- Er der etableret en ramme for samarbejdet mellem sfo og forældre?
- Er der etableret en ramme for samarbejdet mellem sfo og eksterne samarbejdspartnere?
- Er der etableret en ramme for samarbejdet mellem sfo og ledelse?
- Er der et fast punkt på dagsordenen, hvor der arbejdes med fokuspunkter for hele gruppen i sfo?
- Er der en ramme for, hvornår og hvordan refleksionsguiden anvendes?

BØRN OG UNGE
Aarhus Kommune

